

11. RAKENDUSLINGVISTIKA KEVADKONVERENTS

Järjekordne rakenduslingvistika kevadkonverents – seekord peateemaga „Keele mõõtmised” – toimus 26.–27. aprillini 2012 Tallinnas Eesti Keele Instituudis ja Tallinna Ülikoolis. Enamjagu ettekandeid käsitles keele eri aspektide mõõdetavust, mõõtmise ja hindamise viise, aga puudutati ka muid rakenduslingvistilisi teemasid. Töötasid lapsekeele, teise keele omandamise ja sotsiolingvistika töötoad.

Konverentsi kutsutud külalisena esines esimesel päeval Jyväskylä Ülikooli keeleoskuse mõõtmise professor Ari Huhta, kes analüüsis oma ettekandes „Current trends and research in foreign and second language assessment” keeleoskuse mõõtmises ja selle uurimises viimase poolsajandi vältel toimunud arenguid Euroopas ja laiemaltki, kirjeldas ala hetkeseisu ja visandas tulevikusuundumusi. Huhta peatus pikemalt Euroopa keeleõppe raamdokumendil ja sellega seotud uurimustel, samuti keeleoskuse mõõtmises kasutatavatel info- ja keeletehnoloogia vahenditel ning käsitles keeleoskuse mõõtmise ja teise keele omandamise interdistsiplinaarseid uurimisprojekte. Teisel päeval esines Jyväskylä Ülikooli psühholoogiaosakonna asejuhataja, neuroloogilise arengupsühholoogia professor Heikki Lyytinen. Oma ettekandes „How the development of spoken language skills affect learning to read among children with and without familial risk of dyslexia” tutvustas ta mainekaid statistiliselt argumenteeritud pikiuurimusi sellest, kuidas varakult (muuhulgas esimese kahe eluaasta keelearengu tahkude järgi) düsleksiat märgata ja ennetada,

ning peatus ka mõnel rahvusvahelisel rakendusprojektidel.

Keeletehnoloogia sektsioonis rääkis Kadri Vider (TÜ ja Eesti Keeleressurside Keskus) keele mõõtmestest digitaalses keeleressurssides veebiportaalides (OLAC, ELRA, CLARIN, META-NET) näiteil: milliseid keeli ja keeletasandeid seal kajastatakse ning milliseid keeleuurimise mudeleid neis kasutatakse. Tööd alustav keeleressurside keskus on tihedalt seotud CLARIN-i ja META-NET-i algatustega ning mõeldud eelkõige keeleteadlastele ja -tehnoloogidele. Neeme Kahusk (TÜ) tutvustas oma ettekandes „Eesti keele seletava sõnaraamatu” automaatset teisendamist EuroWordneti kujule. Teisendusprotsess on mitmeetapiline ja võimaldab sõnaartikleid viia *wordnet*-i masinloetavale kujule. Tiina Puolakainen (TÜ) ettekanne käsitles osalauseste piiride tuvastamist eesti keele süntaksianalüsaatoris. Osalauseste tuvastaja rakendamisega paranes kiillausete ja pealause keskel olevate kõrvallausete liitlauseste analüüs. Kahjuks on osalauseste piiride määraja vormistatud süntaksianalüsaatori ühe osana. Ka paljud teised keeletehnoloogilised rakendusülesanded vajaksid osalauseste piiride tuvastajat eraldi moodulina. Kristel Uihoaed ja Liina Lindström (TÜ) uurisid statistiliste meetoditega morfoloogilist ja süntaktilist varieeruvust eesti murrete korpuses. Tulemused näitasid, et kõige sagedasemad sõnaliigi trigrammid ning morfoloogiline info varieerusid murdeti märkimisväärselt. Ahti Lohk (TTÜ) tutvustas *wordnet*-tüüpi sõnastike süvastruktuuri uurimist sünohulkade-

vaheliste semantiliste suhete kaudu. Ettekandes kirjeldati, millist kasulikku informatsiooni annab sünohulgaga seotud semantiline ümbrus arendatavate *wordnet*-tüüpi sõnastike hetkeolukorra kohta. Külli Habichti ja Külli Prillopi (TÜ) ettekanne käsitles hüpoteesi, et *ära*-ühendverbide sagedusmõõde ja Stahli eesti-saksa paralleelcorpuse saksa vasted võimaldavad teha järeldusi laenulise ja genuinse ainese kohta ühendverbide hulgas.

Sõnastike kasutajate eelistusi paberil ja e-keskkonnas võrdles Kati Seina, Arvi Tavasti ja Margit Langemetsa (EKI) keeleteimetajate seas läbi viidud uuringu tulemusena valminud analüüs, mida on hea teada tulevikusõnastike disainimise juures. Einar Kraut (Eesti Rahvusringhäälingu keelenõustaja) pidas nagu ikka väga intrigeeriva ettekande, mis tänavu käsitles häädusvea piire ja aktsenti ehk arutles hääduse hindamise ja haldamise üle. Digitaalse terviseloo keeletehnoloogilisest arendamisest kõnelnud Raul Sirel (TÜ) avas kuulajatele keeleliste invariantide hämmastavalt mitmekesise maailma kanoonilises meditsiiniterminoloogias ja rangeks tekstiliigiks peetavas haigusloos.

Oskuskeele sektsioonis käsitleti e-tervise oskussõnavara (Monika Tartu, TLÜ), sõjanduskeele ja kujundkeele ristumiskohti (Reet Hendrikson, Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused), politoloogia terminoloogiat (Catlyn Kirna, TLÜ) ja mõiste problemaatikat (Katrin Karu, TÜ).

Sektsioonis „Keele mõõtmed hariduses” vaadeldi nii kõrg- kui ka algharidusega seonduvat. Peep Nemvaltsi (TLÜ teaduskeelekeskus) juhitud töörühm tutvustas Euroopa Liidu ESF-i toetatava uuringu „Eesti keel kõrghariduse ja teaduse keelena” eesmäärke, lähtekohti ja vahetulemusi. Lingvistide (lisaks Airi Kapanen) ja TLÜ sotsioloogide Jüri Kruusvalli, Triin Roosalu, Eve-Liis

Roosmaa ühistöös vaadeldi suhtumist eestikeelsetesse väitekirjadesse ja nende keelejooni. Arvamuse ja hoiakute osauuringus lähtutakse Scotti kihilisest institutsioonimudelist, mille järgi valikud kujunevad mh käitumismustrite sunni ning tegutsejate leidlikkuse ja tõlgenduste vastastiktoimes. Läbivaadatud 747 väitekirja seas (alates aastast 2004) on keelevalik teadusvaldkonniti väga kõikumine: mõnes on eranditult kõik ingliskeelsed (nt TÜ arstiteadus), mõnes valdavalt eesti keeles (nt õigus-teaduses ja EMTA-s). Keelekasutust uuritakse seetõttu ka võõrkeelsete väitekirjade eestikeelsete kokkuvõtete põhjal. Ettekandes vaadeldi juhuvalimina TTÜ doktoritööde 45 kokkuvõtet, keskendudes kõneviisi valikule, sest juhendites soovitatakse eelistada umbisikulist tegumoodi. Valimi 1031 öeldis-verbist leidis impersonaalseid vorme 2,78 korda vähem kui isikulisi, kuid autoriti on suhe väga erinev. Kersti Lepajõe ja Kadri Sõrmus (TÜ) tutvustasid tulevaste emakeeleõpetajate magistriõppesse sisseastumiskatsete testi probleeme ja lahendusi. Keelepädevuse test on õpetajakandidaadi sobivust määraotes olulise kaaluga, mistõttu tuleb hoolikalt läbi mõelda, mida, milleks ja kuidas testida ning kas praeguse eristuskirja alusel koostatud eksam on piisavalt selgete ning üheselt mõistetavate kriteeriumidega, objektiivselt mõõdetav ja eesmärgipärane. Rakendatavat testi võrreldi ka Soomes kasutatava mahukama testiga. Piret Soodla (TLÜ), Renate Pajusalu ja Maigi Vija (TÜ) võrdlesid algklassiõpilaste lugemistestide kasutamist eesti ja soome keeles, pidades silmas kaht keskset elementi: tehnilist lugemisostkust ning teksti mõistmist. Tõdeti, et on oluline hinnata laste lugemistehnilist ostkust tuvastamiseks võimalikke lugemisraskusi, ent Eestis ei ole usaldusväärseid lugemisostkuste hindamise vahendeid. Tutvustati 2010. aastal koostatud kaht

testi eesti algklassiõpilaste lugemis- tehniliste oskuste mõõtmiseks ning eesti ja soome laste oskuste võrdlemiseks. Teiseks võrreldi testide eesti- ja soomekeelseid versioone, analüüsides testisõnade liigilist ja morfoloogilist keerukust ning esinemissagedust keeles ning kõrvutades eesti ja soome üliõpilaste testisooritusi ning eesti ja soome laste intervjuude vastuseid.

Sektsioonis „Keele mõõtmed suhtluses” vaeti seda, kas ja kuidas saab eri tüüpi suhtlusakte klassifitseerida ja selle alusel loendada ning milliseid järeltulemusi sellest teha võib. Suhtlusuuringute (nii klassikalise kõneaktiteooria kui ka konversatsioonianalüüsi) õnn ja õnnetus on ju olnud iga suhtlusakti kordumatus. Seetõttu on suhtlusaktide liigitamine ja loendamine (st „mõõtmine”) hoopis keerukam kui näiteks grammatilise süsteemi kategooriate puhul. Huvitavaks tegi sektsiooni töö ka see, et ettekannetes käsitleti eri tüüpi suhtlust: Siiri Pärkson (TÜ) analüüsis inimese ja (simuleeritud) arvuti vahelise kirjaliku dialoogi parandusalgatusi; Tiit Hennoste, Andriela Rääbi-se ja Kirsi Laanesoo (TÜ) ühisettekannet käsitles küsimuste abil sooritata- vaid suhtlusakte infotelefoni suulistes dialoogides ja Kirsi Laanesoo ettekanne retoorilisi küsimusi spontaanses vestluses. Andrew Laghos Küproselst kõneles enda ja kolleegide (Athina Skordi ja Sophia Masoura) tulemustest meili- suhtluse analüüsil: suur osa kreeka- keelsetest meilidest on tänapäeval kir- jutatud ladina tähestikus, mille tule- musel on tekkinud uus keelevorm *Greeklisch* (*Greek + English*). Dmitri Kulakov ja Silvi Tenjes (TÜ) mõõtsid ühisvestluse polüfooniat.

Traditsiooniliselt toimus sotsioling- vistika tööpaja, kus kõik ettekanded olid inglise keeles. Heiko Martin (TLÜ) rääkis põhjustest, miks Balti riikides õpitakse (või ei õpita) saksa keelt. Nagu selgus, ei mängi ajaloolised side-

med saksakeelse ruumi ja saksa kul- tuuriga erilist rolli. Uudsenähtel kolas TLÜ doktorandi Colm Doyle'i ettekanne perekonna keelepoliitikast. Ta on uurinud mitmekeelseid peresid, kus üks keel on eesti ja teine mõni muu (aga mitte vene keel), ja püüdnud jõuda aru- saamisele, millest vanemad juhindu- vad, kasutades erinevaid keeli suhtlu- ses lastega ja omavahel. Mart Rannuti (Integratsiooniuuringute Instituut) ja Ahti Lohki (TTÜ/EKI) ettekanne „Lumpen and Language” käsitles kinnipeetu- te keelelist profiili; seda pole varem uuritud. Veronika Paljasmaa (TLÜ) tutvustas oma magistritööd ettekandes „French-Estonian code-copying in blogs”, kus koodikooperimismudelit oli rakendatud internetisuhtlusele. Kadri Hein (TLÜ) tutvustas oma doktoritöö tulemusi ning näitas, et koodivahetuse alases kirjanduses hästi tuntud mudelid ja piirangud ei pruugi viipekeele ja kõneldava keele vahelises koodivahetu- ses toimida. Josep Soler-Carbonell (Oxfordi ülikool) esines teemal „Globalization, ‘medium-sized’ languages and language ideologies. The cases of Estonian and Catalan compared”. Ta oskab eesti keelt ja on varemgi tegelnud kata- laani ja eesti keele võrdleva uurimisega (väitekiri käsitles võrdlevalt Kataloo- nia ja Eesti keelepoliitikat). Endise kõr- gema staatusega ükskeelsete kõnelejate keelelise profiili muutumine on teema, mida pole sotsiolingvistikas väga palju käsitletud. Heaks tavaks on saanud Peterburi Euroopa Ülikooli kolleegide esinemised meie rakenduslingvistika konverentsil. Seekord tuli konverentsi- le Irina Liskovets, kes kõneles trasjan- kast kui hääbuvast nähtusest. Trasjan- ka on vene ja valgevene keele vahepeal- ne keelekuju, mis ei ole ranges mõttes segakeel (pole selge, kuidas klassifit- seerida lähedaste sugulaskeelete vahe- pealseid variante, kui nad ei ole stabiil- sed ega standardiseeritud). Trasjanka on äärmiselt madala staatusega keele-

kuju, iseloomulik maapiirkondadest Minskisse ümberasujatele. Kuigi suulise registrina on see taanduv nähtus, on näha, et mõned elemendid on jõudnud ka kirjalikku kasutusse. Anna Verschik (TLÜ) kõneles teemal „Bare participle forms in the speech of Lithuanian Yiddish heritage speakers: multiple causation”. Nn päritolukeelte uurimisparadigma eksisteerib justkui lahus kontaktlingvistikast. Küsimus on selles, kas vähene sisend on kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt eristatav keelekontaktide mõjul tekkinud keelemuutusest.

Lapsekeele tööpaja juhatas sisse Reili Arguse (TLÜ) ettekanne liitsõnade omandamisest. Põhirõhk oli ettekandes liitsõnadele omandamise seisukohast sobiva klassifikatsiooni leidmisel ning omandamise ning liitsõnade kasutamise produktiivsuse mõõtmisel. Kui esimese ettekande keskmes oli varane keeleomandamine, siis ülejäänud keskendusid koolinoorte emakeele omandamise eri tahkudele. Alisa Šmeleva (TLÜ) kõneles nimisõnade ja verbide kasutusest vene keele omandamisel, Anneli Baran (Kirjandusmuuseum) fraseologismide tundmisest koolinoorte seas ning Helin Puksand (TLÜ) koolinoorte lugemisoskuse hindamisest. Tööpaja viimase esineja Maris Crandalli (TLÜ) ettekanne „Emakeeleõpetajate teadlikkus lugemise metakognitiivsetest strateegiatest ja nende strateegiate õpetamine” vaatles keeleomandamist hoopis teisest, õpetaja vaatenurgast.

Kaks päeva väldanud teise keele omandamise tööpaja oli seekord konverentsi mahukaim. Tööpajas keskenduti peamiselt keeleoskuse mõõtmisele ja eri osaoskuste arendamisele, aga puudutati ka muid teise keele omandamise ja võõrkeeleõppe küsimusi. Käsitletavateks sihtkeelteks olid lisaks eesti keelele soome, inglise ja hispaania keel. Jyväskylä Ülikooli esindajad tutvustasid kahe Soome Akadeemia rahastatud

projekti, TOPLING (Toisen kielen omaksumisen polut) ja DIALUKI (Toisen tai vieraan kielen lukemisen ja kirjoittamisen diagnosointi) tulemusi. Käsitleti kõnesituatsioone erinevates testides (Henna Tossavainen, Sari Ahola, Sari Ohranen, Tiina Lammervo, Reeta Neittaanmäki), lugemisel ja kirjutamisel oluliste kognitiivsete ja psühholingvistiliste oskuste mõõtmist [Lea Nieminen, Ari Huhta, Riikka Ullakonoja, Charles Alderson (Lancasteri ülikool)], kiirust keeleoskuse automatiseerumise indikaatorina (Sanna Olkkonen), sujuvust ja selle mõõtmist õppijate kirjalikes tekstides (Åsa Palviainen, Paula Kalaja ja Katja Mäntylä ning Nina Reiman ja Marja Seilonen), kirjutamisoskust raamdokumendi skaalade valguses (Maisa Martin) ning soomekeelsete inglise keele õppijate sõnatuletust (Dmitri Leontjev, Riikka Alanen, Ari Huhta, Katja Mäntylä). Keeleoskuse mõõtmisele keskendusid oma ettekannetes ka Ene Alas (TLÜ), kes analüüsis intervjuuerijate rolli testi valiidsuses, ning Tiina Kikerpill ja Ülle Türk (TÜ), kes käsitlesid tekstisiseste seoste mõõtmist lugemistestis. Mitmes ettekandes oli sihtkeeleks eesti keel: Mare Kitsnik (TLÜ) kirjeldas pilootuuringu tulemusena eesti keele B1-taseme leksikaalgrammatilist profiili, Helena Metslang (TLÜ/TÜ) ja Anastasia Šmõreitšik (TLÜ) mitte-eesti emakeelega tudengite keelevajadusi, Mare Kitsnik ja Helena Metslang eestikeelseks aineõppeks vajalikku sõnavara ja keelestruktuure; Raili Pool (TÜ) analüüsis koha ja suuna väljendamist eesti keele õppijate kirjalikes narratiivides ning Kristiina Bernhardt (TLÜ) hääletusfaasi rolli eesti keele kui võõrkeele tunni õnnestumisel; Leelo Kingisepa (kirjastus Iduleht) ja Marju Ilvese (TLÜ) stendiettekanne tutvustas eesti keele e-kursust „Keelekliik”. Kahes ettekandes käsitleti lähtekeele mõju teise keel omandamisele: Annekatrin

Kaivapalu (TLÜ/Jyväskylä Ülikool) analüüsis keeleoskuse arengu mõõtmisel kasutatavat DEMfad-mudelit lähteele mõju uurimise mõõdikuna, Juan Carlos Monroy (TLÜ) kirjeldas eri keelte mõju hispaania keele omandamisele. Kaks ettekannet oli pühendatud inglise keele õppimisele ja õpetamisele: Djuddah Leijen (TÜ) keskendus tagasivõtte rollile akadeemilise kirjutamise kursuses, Toivo Übi (TTÜ) tutvustas inglise keele grammatika õpetamise uurimust.

Järgmine, 12. rakenduslingvistika konverents toimub 25.–26. aprillini 2013.

MARGIT LANGEMETS,
KRISTA KERGE,
MEELIS MIHKLA, ENE ALAS,
ANNEKATRIN KAIVAPALU,
KADRI VIDER, PEEP NEMVALTS,
RENATE PAJUSALU,
ANNA VERSCHIK, REILI ARGUS